

DECOREREN VAN vlaggen en wimpels

► Verschillende geschilderde vlaggen en wimpels, afkomstig uit het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen.

Zeefdrukken en - veel later - digitaal inkjetprinten hebben het inmiddels vrijwel volledig verdrongen, maar eeuwenlang werden wimpels, vaandels en vlaggen geschilderd. Dit werd in het verleden door de schilder gedaan. Het pand waarin het Schildersmuseum in Enkhuizen is gevestigd, getuigt daar nog van.

Het schilderen van zijden en katoenen wimpels, vaandels en vlaggen. Door de eeuwen heen een ambacht dat door schilders werd beoefend en in principe zou een schilder dat nu nog kunnen uitvoeren.

In het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen staat een pand afkomstig uit Amsterdam, en wel van de Haarlemmer Houttuinen nummer 80, dat vanaf 1876 in gebruik was door J. Haanraads. Hij werkte daar als schilder van decorstukken, vlaggen, vaandels en heraldische wapens.

Het pand is in de vorige eeuw verplaatst naar het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen en tegenwoordig is daar een expositie in gevestigd van de Stichting Schildersmuseum, waarin de geschiedenis en diverse technieken van het schildersvak worden

▲ Detail van een voorstelling op een wimpel.

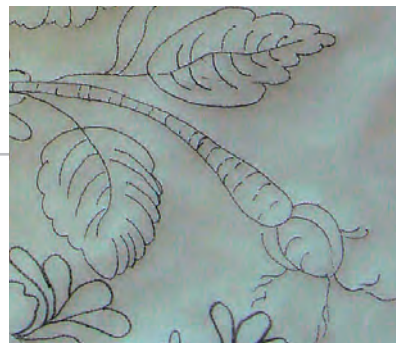
weergegeven. Op de gevel prijkt nog altijd de naam van J. Haanraads.

PAUSTEKENING

Hoe wordt een wimpel, vaandel of vlag voorzien van een decoratie? Om te beginnen wordt een lijntekening (contouren) gemaakt op ware grootte 1:1. Dit kan het beste op transparant papier worden gezet, omdat dit dun en toch stevig is. Hierna worden met een priknaald gaatjes in de contouren geprikt. Vervolgens worden aan de achterkant met fijn schuurpapier de doorgeprikte bramen weggeschuurd om deze 'mal' vlak op de ondergrond te kunnen krijgen. Deze priktekening wordt in de schilderswereld paustekening genoemd; een plateelschilder noemt het een spons.

VISLIJM IN BRANDEWIJN

De ondergrond - zijde of katoen - moet aan beide kanten worden voorbereid omdat anders de verf niet strak verwerkt kan worden, maar uitvloeit. Dit werd in vorige eeuwen gedaan met een oplossing van vislijm in brandewijn. Deze oplossing mag niet te sterk zijn, daar anders het doek te stijf wordt. Tegenwoordig kun je een verdund kleurloos acryl bindmiddel gebruiken.

▲ Een priktekening, in de schilderswereld ook paustekening genoemd.

▲ Detail van een priktekening.

LETTERZETPENSEEL

Als de paustekening op de ondergrond is gelegd, wordt met een neteldoeks buideltje, waarin houtskoolpoeder zit, door de geprikte gaatjes het doek bestoven. De tekening op het transparante papier wordt verwijderd en zie daar, de houtskoolpuntjes geven de contouren van de illustratie exact weer op het doek. Vervolgens worden met een fijne letterzetpenseel, bijvoorbeeld nummer 2, met spitse punt de contouren daadwerkelijk opgezet op het doek door de puntjes met elkaar te verbinden. Hiervoor gebruikte men vaak Florentijnse lak. Daarna worden de andere kleuren aangebracht.

VERFSAMENSTELLING

De samenstelling van de gebruikte verf is op basis van pigment gewreven in papaverolie, omdat de lijnolieachtige producten te sterk vergelen. Deze verf moet schraal zijn, dus verdunnen met terpentijn of terpentine. De verf mag niet echt doorharden. Om dit te voorkomen, werd 1/8 deel keukenstroop toegevoegd; het gevolg is wel dat de verf veel langzamer droogt.

▲ Met een fijne letterzetpenseel worden de contouren op het doek neergezet.

▲ Het pand in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen waar vroeger 1876 J. Haanraads was gevestigd als schilder van decorstukken, vlaggen, vaandels en heraldische wapens.

Vislijm is een stof verkregen uit de gedroogde zwemblazen van vissen.

Florentijnse lak heeft een bordeauxrode kleur die erg veel op karmijn lijkt.